

Hodnocení bakalářské práce, Ústav filosofie a religionistiky FF UK (2013)

Název práce: *Dopad lidského poznání na zvířata a rostliny*

Jméno studentky: Klaudie Richterová

Předložená práce se pohybuje na pomezí teoretické a praktické filosofie, přesněji řečeno v terénu, na jehož vytýčení se významně podílely knihy a studie Petera Singera včetně *Osvobození zvířat* z roku 1975. Nejde však o prosté přijetí a následné rozvinutí Singerových základních tezí. Autorka je naopak silně kritická k Singerovu postoji, zejména k uplatnění tzv. „principu rovného zohlednění zájmů“, které se v Singerově pojetí vztahuje na lidské bytosti a některá zvířata. Singerova pozice implikuje v tomto ohledu vnitřní rozpor mezi výslovně intuitivním přihlížením k blahu bytostí, které jsou schopny pociťovat slast a bolest, a jistě nikoli intuitivním stanovením hranic takto určené skupiny živých bytostí: odtud problém postoje nejen k tzv. „nižším“ živočichům (označení často užívané jako klasifikačně-neutrální, přesto však jasně odvozené z již antické tradice *scala naturae*), ale též k rostlinám.

Právě díky zaměření na rostliny vykazuje předložená práce určitou (nicméně logickou) podvojnost: na jedné straně nabízí kritiku Singera, jejímž cílem je ukázat, že jeho koncepce nese sama rysy jím kritizované druhové nadřazenosti; na druhé straně představuje určité oblasti novějšího experimentálního výzkumu, týkajícího se rostlin. Pokud jde o první linii, již se věnuje 3. a 4. kapitola, práce předvádí závislost Singerovy postoje k jiným druhům na řadě předpokladů, které vlastně opakují kladení člověka na vrchol klasifikační škály všech živých bytostí, mezi nimiž je následně vedena jakási demarkační čára v závislosti na tom, zda lze s vyšší mírou stále jen intuitivní průkaznosti tvrdit, že jim určité zacházení působí utrpení. Důsledkem tohoto přístupu je vyloučení řady bezobratlých, a následně také rostlin z jakéhosi morálně relevantního okruhu. V této souvislosti je třeba dodat, že autorka správně upozorňuje na sporné předpoklady Singerova postoje k bytosti výrazně *nepodobným* člověku, přičemž poukaz na roli podobnosti patří k silným stránkám předložené práce (obdobně významné místo zaujímá kritika Singerova současně utilitárního i evolučního pojetí „výnamu“ bolesti). Platí však také, že práce nevěnuje (a konec konců nemůže věnovat) potřebný prostor tomu, co se přesně myslí onou „přirozeností“, na jejíž mnohotvárnosti autorka (podle mého názoru správně) trvá zejména v kapitole 4.2.2: jde-li o pojem, jenž zřejmě nemá být přímo závislý na biologické definici různých živých druhů, bylo by třeba usilovat o jeho výslovnější uchopení.

Na rozdíl od kritického čtení Singera představuje druhá zmíněná linie, kterou tvoří především poukazy na experimentální botanický výzkum, takřkajíc pozitivní pól celé práce. Jde v zásadě o možnost hájit fyziologickým zkoumáním podepřenou hypotézu, že rostliny jsou citíci bytostmi schopnými nejen vzájemné komunikace, ale též určitých forem vědomí své vlastní existence. Toto téma je bezpochyby nejvíce fascinující vrstvou celé práce – a také vrstvou nejvíce kontroverzní. Lze proto předpokládat, že 5. kapitola bude hlavním předmětem diskuse při ústní obhajobě práce, a to v celém svém rozsahu od tématu „řeči“ přes „meze subjektu“ až po otázku sebevědomí a rostlin. Nezbytně zjednodušené představení „velkých“ filosofických témat na nutně malé ploše totiž vyvolává otázku, co přesněji má autorka na mysli výrazem „sebe-vědomí“ a do jaké míry (a v jakém smyslu) lze za „vědomé sebe sama“ pokládat i smyslové vnímání: jistě se zde vrací věčná otázka, jak lze odlišit artikulované vědomí mé vlastní bytosti od *předpokládaného* cítění kterékoli živé bytosti, u níž pozorujeme reakce na vnější podněty (které lze popsat jako příčiny bolesti či naopak slasti). Zdá se, že práce nabízí určité vodítko svým výkladem sympatie, která je významně a zajímavě spojena se schopností řeči (viz jasně str. 37); diskuse by tak mohla vést k dalšímu objasnění tohoto východiska.

Závěrečná kapitola práce je věnována „praktickému dopadu“ postupně vypracovaného stanoviska. V této souvislosti lze ocenit střizlivé hodnocení otázky vegetariánství, či přesněji důvodů, které by k němu *mohly* logicky vést. Nová kritika některých Singerových formulací

v kapitole 6.2 je průkazná, zejména pokud jde o diskusi vegetariánství, které se navzdory výslovnému odmítání druhové nadřazenosti může stát (z hlediska svého zdůvodnění) též jeho implicitním *projevem*.

Především s vyzdvižením snahy o úzké propojení filosofických otázek se současným výzkumem fyziologie rostlin hodnotím práci předběžně jako *velmi dobrou*.

Karel Thein
ÚFaR FF UK
Praha, 29. 8. 2013